

- sprawowanie dozorów w stosunku do skazanego lub sprawcy;
- kontrolowanie w okresie próby wykonania przez skazanego lub sprawcę nałożonych na niego obowiązków;
- składanie wniosków o podjęcie postępowania warunkowo umorzonego.

Mając powyższe na względzie przyjęć trzeba, iż sąd winien orzec o poddaniu sprawcy w okresie próby dozorowi kuratora bądź innego podmiotu wskazanego w ustawie w sytuacji gdy ustali istnienie jakiś czynników o charakterze kryminotwórczym, z którym samodzielnie nie będzie on sobie w stanie poradzić. W takiej bowiem sytuacji pomoc zewnątrz może okazać się dla niego szczególnie pomocna w utwierdzeniu jego dotychczasowej słusznej z punktu widzenia porządku prawnego postawy. W tym zakresie należy także wskazać, iż zgodnie z art. 67 § 4 k.k. w zw. z art. 74 § 2 k.k. sąd ma możliwość oddania sprawcy pod dozór także już w trakcie trwającej próby, jeżeli tylko zajdą ku temu niezbędne okoliczności.

Umarzając warunkowo postępowanie sąd zobligowany jest do nałożenia na sprawcę obowiązku naprawienia szkody w całości lub w części, wyłącznie jednak, gdy jej powstanie było następstwem popełnionego przestępstwa, a także wtedy, gdy w czasie warunkowego umorzenia postępowania karnego ona nadal istnieje⁷⁷. W przypadku orzekania tego obowiązku jako środka probacyjnego nie jest wymagany żaden formalny wniosek, ani ze strony pokrzywdzonego ani oskarżyciela publicznego⁷⁸.

Obowiązek naprawienia szkody na podstawie art. 67 § 3 k.k. opiera się na tych samych zasadach co zobowiązanie cywilnoprawne⁷⁹. W związku z tym wysokość świadczenia nie może przewyższać wysokości zobowiązania sprawcy jakie powstało na skutek jego bezprawnego działania⁸⁰. „Szkodą” w myśl tego przepisu stanowi równowartość rzeczywistej straty wynikłej bezpośrednio z przestępstwa i nie jest dopuszczalne uwzględnianie przy jej ustalaniu jego następstw, np. odsetek⁸¹.

Pełnemu uznaniu sądu pozostawiono decyzję czy ustalona szkoda ma zostać zrekompensowana w całości bądź w części. Głównym wyznacznikiem w tym przedmiocie winna być ochrona interesów pokrzywdzonego, który w ten sposób ma możliwość względnie szybkiego uzyskania rekompensaty za stratę wywołaną przestępstwem bez konieczności wytaczania odrębnego postępowania cywilnego⁸². W tym miejscu trzeba jednak podnieść, że sąd powinien także, w sytuacji gdy decyduje, iż naprawienie szkody nastąpi w formie świadczenia w pieniądzu uwzględnić właściwości i warunki osobiste sprawcy oraz jego możliwości zarobkowe. Okoliczności te nie będą miały jednak żadnego znaczenia w sytuacji gdy

⁷⁷ Wyrok SN z dnia 31.08.2007 r. V KK 228/07, Lex nr 307803; wyrok SN z dnia 18.01.2007 r., WK 30/06, OSNwSK 2007, I, poz. 228.

⁷⁸ M. Kupiec, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego a wynikające z przestępstwa cywilne roszczenia majątkowe*, „NKPK” 2002, nr 10, s. 127.

⁷⁹ I. Gawłowicz, *Wybrane problemy instytucji naprawienia szkody w prawie karnym*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” (dalej CzPKiNP) 2002, nr 2, s. 169.

⁸⁰ Postanowienie SN z dnia 19.12.2002 r., III KK 415/02, Lex nr 583863.

⁸¹ Wyrok SN z dnia 04.02.2002 r., II KKN 385/01, Lex nr 53028.

⁸² M. Filar, *Pokrzywdzony (ofiara przestępstwa) w polskim prawie karnym materialnym*, [w:] *Kompensacyjna funkcja prawa karnego*, Kraków 2002, s. 25.

sąd orzeknie o tym, że obowiązek naprawienia szkody ma mieć charakter niemajątkowy (np. zwrot skradzionej rzeczy)⁸³.

Zgodnie z art. 67 § 2 k.k. w ramach warunkowego umorzenia postępowania sąd może fakultatywnie („w miarę możliwości”) zobowiązać sprawcę do wykonania obowiązku zadośćuczynienia pokrzywdzonemu doznanej przestępstwem krzywdy (cierpienie moralnych bądź dolegliwości fizycznych). Intuicyjnie wydaje się, że zadośćuczynienie winno opiewać na określoną kwotę pieniędzy, nie ma jednakże przeciwwskazań, aby obowiązek ten polegał na przeproszeniu pokrzywdzonego poprzez wydanie określonego oświadczenia.

W razie braku możliwości orzeczenia względem sporawy obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia sąd nakłada na niego nawiązkę w wysokości do 100.000 zł (art. 48 k.k.).

W wyroku warunkowo umarzającym postępowanie wydanym zarówno na posiedzeniu jak i na rozprawie sąd może orzec względem sprawcy świadczenie pieniężne (art. 39 pkt 7 k.p.k.) lub zakaz prowadzenia pojazdów do lat 2 (art. 39 pkt 3 k.k.)⁸⁴. Pomimo tego, iż ani w art. 342 § 2 k.p.k. ani w art. 67 § 3 k.k. ustawodawca wprost nie używa zwrotu „środek karny” ograniczając się jedynie do zwrotu „obowiązek”, powyższe dwie instytucje nie mogą być traktowane jako odrębne „środki – obowiązki związane z poddaniem sprawcy próbie”. Pomimo faktu bowiem, że umieszczono je w przepisie dotyczącym środków związanych z poddaniem sprawcy próbie nie tracą one swojego charakteru środków karnych⁸⁵. Przesądza o tym także treść art. 68 § 2 k.k., zgodnie z którym „sąd może podjąć postępowanie karne, jeżeli sprawca w okresie próby [...] uchyla się od dozoru, wykonania nałożonego obowiązku lub orzeczonego środka karnego”⁸⁶. Decydując więc o ich zastosowaniu in casu sąd winien kierować się treścią dyspozycji art. 56 k.k.

W wypadku warunkowego umorzenia postępowania karnego sąd, zgodnie z art. 67 § 3 k.k. w zw. z art. 43a § 1 k.k., może orzec świadczenie pieniężne na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej;⁸⁷ świadczenie to nie może przekroczyć 60.000 złotych⁸⁸. Do zastosowania tego środka na gruncie przedmiotowej instytucji może dojść w sytuacji, gdy na brak jest skutku przestępstwa w postaci materialnej szkody, bądź przy jej zaistnieniu nie ustalono pokrzywdzonego. W związku z tym świadczenie pieniężne ma subsydiarny charakter w stosunku do obowiązku naprawienia szkody, a jego celem jest realizacja zasady prewencji indywidualnej i ogólnej w postaci barku poczucia bezprawności samego sprawcy oraz ogółu społeczeństwa⁸⁹. Orzeczenie w wyroku warunkowo umarzającym tego środka karnego nie obliguje sądu do określenia terminu uiszczenia świadczenia pieniężnego na rzecz określonego podmiotu. W tym zakresie brak jest bowiem jakiegokolwiek podstawy normatywnej na której swoją decyzję

⁸³ A. Guzik, *Wpływ warunków materialnych na nakładanie obowiązków naprawienia szkody*, „CzPKiNP”, s. 127.

⁸⁴ Uchwała SN z dnia 17.03.2000 r., I KZP 2/00, OSNKiW, 2000, nr 3-4, poz. 22.

⁸⁵ A. Marek, *Komentarz do art. 67 k.k., Kodeks karny. Komentarz*, Lex/2010.

⁸⁶ Wyrok SA w Katowicach z dnia 30.09.2008 r., II AKa 282/08, Lex nr 477673.

⁸⁷ Uchwała SN z dnia 29.03.2006 r., I KZP 2/06, OSNKW 2006, nr 4, poz. 32.

⁸⁸ A. Zachuta, *Horyzontalna – pozioma prawomocność przedmiotowej części wyroku*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 9, s. 115.

⁸⁹ W. Zalewski, *Glosa do uchwały SN z dnia 23 maja 2006 r.*, I KZP 6/06, GSP 2006, nr 4, s. 12.

w tym względzie mógłby oprzeć organ orzekający⁹⁰.

W sytuacji, gdy warunkowo umorzono postępowanie zostało prawomocnie podjęte skazany może skutecznie przeciwstawić się egzekucji świadczenia pieniężnego prowadzonego z jego majątku wykorzystując w tym celu powództwo opozycyjne (art. 840 k.p.c.)⁹¹. Warunkowe umorzenie postępowania karnego, w sytuacji realizującej dyspozycję dyspozycję art. 42 k.k., może zostać także połączone ze środkiem karnym zakazu prowadzenia pojazdów przewidzianym w art. 39 pkt 3 k.k. Zauważyć trzeba jednak, że okres na jaki orzeka się ten środek karny w oparciu o przepis art. 67 § 3 in fine k.k., jest ograniczony do 2 lat, co stanowi wyjątek od zasady wyrażonej w art. 43 § 1 pkt 1 k.k.⁹². Zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych w sytuacji opisanej powyżej pozostaje zawsze fakultatywny. Przepis art. 67 § 3 in fine k.k. jest bowiem w zakresie orzekania tego środka karnego przepisem szczególnym w stosunku do art. 42 § 2 i 3 k.k. i wyłącza stosowanie tego ostatniego w zakresie przez siebie objętym, a więc przy warunkowym umorzeniu postępowania⁹³.

W przypadku prawomocnego podjęcia postępowania warunkowo umorzonego i w konsekwencji wymierzenia sprawcy w wyroku skazującym środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych sąd winien zaliczyć na rzecz srok karnego z art. 42 k.k. okres wykonywania tego środka wymierzonego na podstawie art. 63 § 2 k.k. probacyjnego, jako obowiązku związanego z warunkowym umorzeniem postępowania⁹⁴.

W myśl art. 67 § 3 k.k. orzekając o warunkowym umorzeniu postępowania sąd w ramach obowiązków probacyjnych może zobligować sprawcę do:

- informowania sądu lub kuratora o przebiegu okresu próby; w wyroku sąd winien określić dokładnie sposób i termin składania przedmiotowych informacji (art. 342 § 2 k.p.k.), ponadto skazany w okresie próby obowiązany jest stawić się na każde wezwanie sądu lub kuratora sądowego i udzielić wyjaśnień co do przebiegu dozoru i wykonywania nałożonych na niego obowiązków, umożliwić kuratorowi wejście do mieszkania oraz informować go o zmianie miejsca zatrudnienia, zamieszkania lub pobytu (art. 169 § 3 k.k.w.);
- przeproszenia pokrzywdzonego; obowiązek ten wtedy ma istotne znaczenie, gdy przeprosiny zostaną przyjęte, to jest gdy ofiara wybaczy sprawcy swej krzywdy⁹⁵, dlatego też sąd przed orzeczeniem tego obowiązku winien zasięgnąć zdania pokrzywdzonego, czy ten oczekuje takiego działania ze strony sprawcy, ponieważ przedmiotowy obowiązek aby osiągnął swój cel musi nieść w sobie odpowiednie przeżycia o charakterze

⁹⁰ Wyrok SA w Katowicach z dnia 30.09.2008 r., II AKa 282/08, Biul. SAKa 2008, nr 4, poz. 3; przeciwnie W. Marcinkowski, *Termin wykonalności orzeczeń sądowych w zakresie roszczeń majątkowych orzeczonych tytułem środka karnego lub probacyjnego*, „WPP” 2005, nr 1, s. 51.

⁹¹ P. Kaczmarek, *Zaliczenie wykonania środków karnych w postępowaniu po podjęciu postępowania warunkowo umorzonego*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 5, s. 58.

⁹² Wyrok SN z dnia 26.02.2007 r., IV KK 22/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 512.

⁹³ Postanowienie SN z dnia 29.01.2002 r., I KZP 33/01, OSNKiW, 2002, nr 3-4, poz. 15.

⁹⁴ P. Kaczmarek, op. cit., s. 58.

⁹⁵ Wyrok SA w Krakowie z dnia 16.08.2001 r., II AKa 162/01, KZS 2001, nr 9, poz. 14.

- aksjologicznym, a nie jedynie formalne spełnienie nakazu⁹⁶; formę i sposób przeprosin sąd określa w wyroku;
- wykonywania ciężącego na nim obowiązku lożenia na utrzymanie innej osoby; obowiązek ten może zostać nałożony jedynie w sytuacji gdy na sprawcy uprzednio ciążył już z mocy prawa bądź orzeczenia sądu obowiązek alimentacyjny, w związku z czym w wyroku warunkowo umarzającym sąd karny nie może nałożyć na sprawcę obowiązku alimentacyjnego⁹⁷; z praktycznego punktu widzenia zasadnym jest, aby ten obowiązek był nakładany przede wszystkim na sprawców występku z art. 209 § 1 k.k., aby w ten sposób skuteczniej zobligować ich do wykonywania w tym zakresie nałożonych nań uprzednio zobowiązań alimentacyjnych;
 - powstrzymania się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających; obowiązek ten winien zostać orzeczony względem sprawców, którzy dopuścili się przestępstwa pod wpływem alkoholu lub środków odurzających bądź związku z uzależnieniem od nich; w tym miejscu należy zwrócić uwagę, iż sąd nie może skazanego zobowiązać do całkowitego powstrzymania się od spożywania alkoholu, może jedynie zakazać mu jego „nadużywania”, istnieje natomiast możliwość zupełnego zakazu używania wszelkiego rodzaju innych środków odurzających⁹⁸;
 - poddania się leczeniu, w szczególności odwykowemu lub rehabilitacyjnemu, albo oddziaływaniom terapeutycznym; aktualny stan prawny przywiązuje dużą uwagę do włączenia skazanego w proces jego resocjalizacji; skazany, na którego nakładany jest ten obowiązek, ma zatem prawo współuczestniczenia w określeniu czasu i sposobu jego wykonania, co wynika ze szczególnego charakteru obowiązku poddania się leczeniu; osiągnięcie zadowalającego rezultatu w leczeniu odwykowym, jest uzależnione przede wszystkim od psychicznego nastawienia skazanego do procesu leczenia, negatywny stosunek skutkuje najczęściej brakiem postępów; mając to na uwadze ustawodawca zobligował sąd do uzyskania zgody od skazanego na nałożenie obowiązku określonego w art. 72 § 1 pkt 6 k.k.⁹⁹; przedmiotowym obowiązkiem można nakazać skazanemu jedynie poddanie się leczeniu ambulatoryjnemu, ponieważ jest to jedynie element środka probacyjnego, a nie środek karny¹⁰⁰;
 - uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych, których przedmiotem jest przeciwdziałanie przemocy w rodzinie;
 - powstrzymania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami w określony sposób lub zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób; w wyroku sąd winien dokładnie określić osoby jakich dotyczy obowiązek oraz sposoby za pomocą, których skazany nie może się z nimi kontaktować (np. telefonicznie, pocztą

⁹⁶ M. Mozgawa (red.), M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, *Komentarz do art. 72 k.k., Kodeks karny. Komentarz*, Lex/2010.

⁹⁷ Wyrok SN z dnia 06.02.1987 r., WR 17/87, nr 7-8, poz. 64.

⁹⁸ A. Kordik, *Obowiązki okresu próby warunkowego zawieszenia wykonania kary*, „NKPK” 1999, nr 4, s. 91.

⁹⁹ Wyrok SN z dnia 06.07.2011 r., IV KK 161/11, Lex nr 848160.

¹⁰⁰ A. Marek, *Komentarz do art. 72 k.k., Kodeks karny. Komentarz*, Lex/2010.

tradycyjną, za pośrednictwem poczty e-mail, sms, etc.)¹⁰¹. W przypadku orzeczenia zakazu zbliżania sąd winien ustalić także odległość na jaką skazany nie może zbliżyć się do danej osoby;

- opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym; obowiązek ten dotyczy jedynie używania i posiadania lokalu przez skazanego, nie godzi natomiast w jego prawa własności¹⁰²; w tej sytuacji nie ma przeszkód, aby skazany swobodnie rozporządzał tym prawem poprzez sprzedaż bądź wynajem lokalu¹⁰³; na podstawie art. 67 § 4 k.k. w zw. z art. 74 k.k. czas w jakim skazany ma opuścić lokal ustalić sąd winien ustalić z nim przed wydaniem wyroku¹⁰⁴; ze względu na brak jednoznacznych ustaleń normatywnych w tym zakresie wydaje się, że brak jest możliwości przymusowej egzekucji tego obowiązku w postaci eksmisji; jedyną sankcją może być tutaj podjęcie warunkowo umorzonego postępowania¹⁰⁵.

Względne i bezwzględne przesłanki podjęcia postępowania warunkowo umorzonego w Kodeksie karnym z 1997 r.

Zgodnie z przepisem art. 68 k.k. sąd podejmuje postępowanie karne, jeżeli sprawca:

- w okresie próby popełnił przestępstwo umyślne, za które został prawomocnie skazany (§ 1); w zakresie pojęcia „przestępstwo umyślne” mieszczą się przestępstwa umyślne jak i umyślnie nieumyślne; prawomocność wyroku skazującego musi nastąpić w trakcie trwania okresu próby, bądź w terminie 6 miesięcy po jej zakończeniu;
- w okresie próby rażąco narusza porządek prawny, w szczególności gdy popełnił inne niż określone w § 1 przestępstwo, jeżeli uchyła się od dozoru, wykonania nałożonego obowiązku lub orzeczonego środka karnego, środka kompensacyjnego lub przepadku albo nie wykonuje zawartej z pokrzywdzonym ugody (§ 2); przed podjęciem powyższej decyzji kurator sądowy zobligowany jest udzielić sprawcy pisemnego upomnienia, chyba że przemawiają przeciwko temu szczególne względy (§ 2a); rażące naruszenie porządku prawnego może przejawiać się bądź w dopuszczeniu się przestępstwa (wtedy jest ono oczywiste), bądź też w inny sposób, jeśli stwierdzone zostanie drastyczne lub uporczywe naruszenie przez sprawcę norm prawa (np. cywilnego, rodzinnego, pracy lub prawa o wykroczeniach)¹⁰⁶, uchylenie się natomiast od dozoru, wykonania nałożonego obowiązku lub orzeczonego środka karnego albo ugody musi być zawi-

¹⁰¹ A. Zoll (red.), G. Bogdan, Z. Cwiągalski, P. Kardas i in., *Komentarz do art. 72 k.k., Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz. Tom I. Komentarz do art. 1-116 k.k., Wydanie II, Lex/2015.*

¹⁰² M. Mozgawa (red.), M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, *Komentarz do art. 72 k.k., Kodeks karny. Komentarz, Wydanie III, Lex/2010.*

¹⁰³ R. A. Stefański, *Nowe środki probacyjne*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 4, s. 24.

¹⁰⁴ Ibidem.

¹⁰⁵ M. Mozgawa (red.), M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, *Komentarz do art. 72 k.k., Kodeks karny. Komentarz, Lex/2010.*

¹⁰⁶ M. Jachimowicz, *Istota i charakter podjęcia postępowania warunkowo umorzonego*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 10, s. 71.

- nione przez sprawcę i stanowić w ten sposób wyraz jego złej woli¹⁰⁷;
- po wydaniu orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania, lecz przed jego uprawomocnieniem się, rażąco narusza porządek prawny, a w szczególności gdy w tym czasie popełnił przestępstwo (§ 3); warunkiem podjęcia postępowania w tym przypadku jest ustalenie powyższego przestępstwa lub innego rażącego naruszenia porządku prawnego w okresie próby bądź w terminie 6 miesięcy po jej zakończeniu¹⁰⁸.

Warunkowo umorzonego postępowania nie można podjąć później niż w ciągu 6 miesięcy od zakończenia okresu próby (art. 68 § 4 k.k.). Z unormowania tego wynika, iż w tym okresie powinny zostać ustalone nie tylko podstawy do obligatoryjnego albo fakultatywnego podjęcia postępowania, ale także postanowienie w tym zakresie winno się uprawomocnić¹⁰⁹. W związku z powyższym warunek ten nie zostanie spełniony, gdy co prawda w przedmiotowym czasie wydane zostało nieprawomocne postanowienie o podjęciu warunkowo zawieszono- go postępowania, które jednak zostało skutecznie zaskarżone, a termin rozpatrzenia zażale- nia wypadnie na dzień późniejszy niżli 6 miesięcy od zakończenia okresu próby.

W kwestii podjęcia postępowania warunkowo umorzonego orzeka sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy (art. 550 § 1 k.p.k.) na wniosek oskarżyciela, pokrzywdzonego lub sądowego kuratora zawodowego albo z urzędu (art. 549 k.p.k.). W po- siedzeniu ma prawo wziąć udział prokurator, oskarżony i jego obrońca oraz pokrzywdzony i jego pełnomocnik. Na postanowienie o pozostawieniu wniosku bez rozpoznania oraz w kwestii podjęcia postępowania przysługuje zażalenie. W razie podjęcia postępowania warunkowo umorzonego, sprawa toczy się od nowa na zasadach ogólnych, przed sądem właściwym do jej rozpoznania (art. 551 k.p.k.).

Kwestie proceduralne związane z orzekaniem o warunkowym umorzeniu postępowania

Zgodnie z art. 336 § 1 k.p.k., jeżeli spełnione są przesłanki uzasadniające warunko- we umorzenie postępowania, prokurator może zamiast aktu oskarżenia sporządzić i skiero- wać do sądu wniosek o takie umorzenie. Procesowa rola wniosku prokuratora o warunkowe umorzenie postępowania jest podobna do aktu oskarżenia - uprawniony oskarżyciel wnosi o stwierdzenie winy oskarżonego w popełnieniu przypisanego mu przestępstwa z tym zastrzeżeniem, że wnioskuje o rezygnację z konsekwencji karnych¹¹⁰. We wniosku tym prokurator może wskazać proponowany okres próby, obowiązki, które należy nałożyć na oskarżonego i, stosownie do okoliczności, wnioski co do dozoru (§ 3). Do wniosku stosuje się odpowiednio art. 332 § 1 pkt 1, 2, 4 i k.p.k. (określające warunki formalne jakim po- winien odpowiadać akt oskarżenia) (§ 2). Jego uzasadnienie natomiast można ograniczyć

¹⁰⁷ Uchwała SN z dnia 29.01.1971 r., VI KZP 26/69, OSNKiW, 1971, nr 3, poz. 33.

¹⁰⁸ R. Góral, *Praktyczny komentarz. Kodeks karny*, Warszawa 2007, s. 150.

¹⁰⁹ M. Jachimowicz, *Materialnoprawne przesłanki podjęcia warunkowo umorzonego postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 4, s. 77.

¹¹⁰ Postanowienie SN z dnia 27.11.1998 r., WZ 68/98, OSNKiW, 1999, nr 3-4, poz. 20.

do wskazania dowodów świadczących o tym, że wina oskarżonego nie budzi wątpliwości, a ponadto okoliczności przemawiających za warunkowym umorzeniem (§ 2). Z powyższego wynika, że wystąpienie przez prokuratora z wnioskiem o warunkowe umorzenie postępowania może nastąpić dopiero po przeprowadzeniu postępowania przygotowawczego odpowiadającego wymaganiom przewidzianym w art. 297 k.p.k., w szczególności po zebraniu dowodów stanowiących podstawę faktyczną uzasadnienia tego wniosku¹¹¹. Nie jest natomiast koniecznym, aby oskarżony w toku postępowania przygotowawczego przyznał się do winy w zakresie zarzucanego mu czynu¹¹². Do wniosku dołącza się, do wiadomości sądu, listę ujawnionych osób pokrzywdzonych z podaniem ich adresów.

Zaznaczyć należy w tym miejscu, że sąd może orzec o warunkowym umorzeniu postępowania także bez formalnego wniosku prokuratora, po wniesieniu przezeń aktu oskarżenia i przeprowadzeniu na rozprawie przewodu sądowego (art. 414 § 1 i 5 k.p.k.).

Po wpłynięciu do sądu wniosku o warunkowe umorzenie postępowania jest on badany pod kątem tego, czy odpowiada przewidzianym przez ustawę warunkom formalnym, a następnie stosownie do art. 339 § 1 pkt 2 k.p.k. prezes sądu, przewodniczący wydziału, bądź uprawniony sędzia kieruje go na niejawne posiedzenie sądowe celem merytorycznego rozpoznania przez sąd. W posiedzeniu tym mają prawo uczestniczyć prokurator, oskarżony i pokrzywdzony, a także ich obrońcy i pełnomocnicy. Ich udział staje się jednak obligatoryjny, jeżeli prezes sądu albo sąd tak zarządzi (art. 341 § 1 k.p.k.).

Sąd co do zasady w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania orzeka na posiedzeniu niejawnym, bez przeprowadzenia pełnego postępowania sądowego¹¹³. W normalnym trybie akt oskarżenia rozpatrywany jest przez sąd, który może wydać wyrok skazujący tylko przy zachowaniu reguł proceduralnych, po przeprowadzeniu pełnego postępowania dowodowego, po rozprawie, z zachowaniem wszystkich gwarancji procesowych dla oskarżonego. Rzecz jasna, mimo przekonania prokuratora wnoszącego akt oskarżenia o istnieniu dostatecznych dowodów winy oskarżonego, sprawa często kończy się wyrokiem uniewinniającym, czy też umorzeniem postępowania, np. z powodu niepoczytalności sprawcy. Tymczasem postanowienie o warunkowym umorzeniu, wydane na wniosek prokuratora złożony zamiast aktu oskarżenia, zapada bez takiej weryfikacji, jaka następuje w stosunku do tego aktu oskarżenia¹¹⁴. „[...] uznaje się jednak, że chociaż na posiedzeniu ocena sądu zebranego materiału dowodowego z natury rzeczy nie może być wnikliwa i pełna jak po bezpośrednim przeprowadzeniu wszystkich dowodów na rozprawie, to jednak wystarczy do wyjaśnienia okoliczności sprawy i przekonania sądu o popełnieniu przestępstwa przez oskarżonego i o jego winie”¹¹⁵.

¹¹¹ S. Stachowiak, *Charakter prawny wniosku prokuratora o warunkowe umorzenie postępowania karnego przez sąd*, [w:] Nowa kodyfikacja karna. Zagadnienie węzłowe, Warszawa 1997, s. 171.

¹¹² Postanowienie SN z dnia 27.11.2003 r., V KK 301/03, OSNKiW, 2004, nr 1, poz. 9; K. Buchała, A. Zoll, *Komentarz do kodeksu karnego, część ogólna*, Kraków 1998, s. 488.

¹¹³ Zaznaczyć należy, że na posiedzeniu odbywanym w trybie art. 341 k.p.k., nie są przeprowadzane żadne dowody. Podstawę wyroku warunkowo umarzającego postępowanie stanowi całokształt okoliczności ujawnionych w postępowaniu (art. 92 k.p.k.) (postanowienie SN z dnia 09.12.2016 r., IV KS 4/116, Legalis).

¹¹⁴ Wyrok TK 16.05.2000 r., P 1/99, OTK 2000, nr 4, poz. 111.

¹¹⁵ T. Grzegorzcyk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2009, s. 698.

Jest oczywiste, że ocena sprawy na tym posiedzeniu odbywa się w innym zakresie niż ocena przy merytorycznym jej rozpoznawaniu - w ramach posiedzenia sąd ma obowiązek zbadania, czy dowody zebrane w sprawie uzasadniają zarzuty oskarżenia, nie jest natomiast zadaniem sądu w trakcie tego posiedzenia merytoryczna kontrola tych dowodów. Sąd powinien zatem skoncentrować się na zagadnieniu, czy zarzuty stawiane oskarżonemu są dostatecznie uprawdopodobnione, nie zaś, czy są one udowodnione¹¹⁶.

Na posiedzeniu wyznaczonym - na podstawie art. 339 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 341 k.p.k. - w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania, sąd może rozstrzygać także inne kwestie procesowe, o których mowa w art. 339 § 3 k.p.k., w tym również dotyczące dopuszczalności skargi prokuratora w kontekście istnienia ujemnych przesłanek procesowych (art. 339 § 3 pkt 1 i 2 k.p.k.).

Jeżeli oskarżony sprzeciwia się warunkowemu umorzeniu, jak również wtedy, gdy sąd uznaje, że warunkowe umorzenie byłoby nieuzasadnione, kieruje sprawę na rozprawę. W takiej sytuacji wniosek prokuratora o warunkowe umorzenie postępowania zastępuje akt oskarżenia, a w terminie 7 dni prokurator dokonuje czynności określonych w art. 333 § 1-2 k.p.k., tj. uzupełnia swój wniosek o elementy konieczne dla aktu oskarżenia (art. 341 § 2 k.p.k.).

Z treści art. 341 § 2 zd. 1 k.p.k. wynika, że sprzeciwienie się oskarżonego warunkowemu umorzeniu wyłącza możliwość rozpoznania wniosku prokuratora na posiedzeniu i nakazuje skierowanie sprawy na rozprawę. Brak sprzeciwu oskarżonego jest więc formalnym warunkiem wydania orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania na posiedzeniu wyznaczonym w tym celu na podstawie art. 339 § 1 pkt 2 k.p.k. - i to niezależnie od tego, z czyjej inicjatywy kwestia warunkowego umorzenia stała się przedmiotem posiedzenia. Sąd, nie dysponując danymi pozwalającymi przyjąć, że oskarżony nie sprzeciwia się warunkowemu umorzeniu, nie może orzec o warunkowym umorzeniu, jeśli oświadczenie oskarżonego nie zostało wyrażone przed wydaniem orzeczenia. W konsekwencji, w sytuacji w której spełnione są łącznie wszystkie pozostałe przesłanki umożliwiające rozważenie kwestii warunkowego umorzenia postępowania, a nie ma jedynie danych pozwalających przyjąć, że oskarżony nie sprzeciwia się warunkowemu umorzeniu, wyznaczający posiedzenie prezes sądu ma obowiązek podjęcia czynności zmierzających do umożliwienia oskarżonemu wyrażenia stanowiska w tej kwestii. W szczególności, jeżeli z akt sprawy wynika, że oskarżony nie wie, iż w sprawie rozważana jest kwestia warunkowego umorzenia postępowania, albo nie został pouczone o możliwości wyrażenia sprzeciwu i konieczności zajęcia stanowiska w tej kwestii, to - zawiadamiając go o terminie posiedzenia - należy go jednocześnie odpowiednio poinformować i pouczyć. Potrzeba wykonania takich czynności zachodzić będzie zawsze w wypadku dostrzeżenia celowości rozważenia kwestii warunkowego umorzenia z urzędu. Jeżeli natomiast posiedzenie wyznaczono w celu rozpoznania złożonego przez prokuratora wniosku o warunkowe umorzenie, to obowiązek odpowiedniego stosowania przepisów dotyczących aktu oskarżenia zawartych w rozdziale 40 kodeksu postępowania karnego (art. 336 § 5 k.p.k.) oznacza, że prezes sądu zarządza doręczenie oskarżonemu odpisu wniosku

¹¹⁶ Postanowienie SN z dnia 27.11.1998 r., WZ 68/98, OSNKiW, 1999, nr 3-4, poz. 20.

o warunkowe umorzenie (art. 338 § 1 k.p.k.) i poucza o prawie wniesienia pisemnej odpowiedzi na wniosek (art. 338 § 2 k.p.k.). Pouczenie to musi zawierać wskazaną wyżej treść dotyczącą kwestii sprzeciwu¹¹⁷.

Przepis art. 341 § 3 k.p.k. przewiduje możliwość odroczenia posiedzenia sądu, na którym ma zapaść rozstrzygnięcie co do warunkowego umorzenia, jeśli sąd uzna to za celowe ze względu na możliwość porozumienia się oskarżonego z pokrzywdzonym w kwestii naprawienia szkody lub zadośćuczynienia. W doktrynie zwrócono uwagę, że przez tę regulację ustawodawca polski zmierza do wprowadzenia do naszego procesu pewnych elementów negocjowania i porozumiewania się uczestników postępowania karnego. W polskim procesie nie chodzi wprawdzie o czynienie oskarżonemu ustępstw procesowych w zamian za przyznanie się do winy, jednak wprowadzenie art. 341 § 4 k.p.k., stosownie do którego sąd bierze pod uwagę wynik porozumienia się oskarżonego z pokrzywdzonym, można uznać za bezpośredni wyraz legislacyjnych tendencji konsensualnego załatwiania sporów celem kompensacji pokrzywdzonymu stanu, jaki powstał na skutek przestępstwa¹¹⁸.

Jeżeli spełnione są przesłanki uzasadniające warunkowe umorzenie postępowania sąd orzeka w tym zakresie wyrokiem, w którym należy dokładnie określić czyn oskarżonego, wskazać przepis ustawy karnej, pod który czyn podpada, oraz oznaczyć okres próby. W wyroku sąd określa także nałożone na oskarżonego obowiązki oraz sposób i termin ich wykonania albo zamiast tych obowiązków orzeka nawiązkę, a w razie uznania za celowe - orzeka świadczenie pieniężne lub zakaz prowadzenia pojazdów, dozór kuratora, osoby godnej zaufania albo instytucji lub organizacji społecznej. Wyrok powinien także w razie potrzeby zawierać rozstrzygnięcie co do dowodów rzeczowych. Sąd stosuje odpowiednio art. 230 § 2 i 3 k.p.k. (regulują kwestię postępowania z dowodami rzeczowymi po zakończeniu postępowania) oraz art. 231-233 k.p.k. (dotyczą kwestii składania dowodów rzeczowych do depozytu sądowego po zakończeniu postępowania), uwzględniając potrzebę zabezpieczenia dowodów na wypadek podjęcia postępowania¹¹⁹.

Wyrok, w którym warunkowo umorzono postępowanie karne, nie ma charakteru wyroku skazującego¹²⁰. Z jednej strony, warunkowego umorzenia postępowania nie można uważać za skazanie, gdyż umorzenie postępowania (bezwarunkowe, czy warunkowe) jest zaniechaniem ścigania, a w związku z zasadą domniemania niewinności jest równoważne stwierdzeniu niewinności. Z drugiej jednak strony, ustawa zezwala na warunkowe umorzenie postępowania tylko wówczas, gdy okoliczności popełnienia danego czynu przez sprawcę nie budzą wątpliwości, co implikuje konieczność niewątpliwego stwierdzenia jego winy,

¹¹⁷ Postanowienie SN z dnia 27.11.2003 r., V KK 301/03, OSNKiW, 2004, nr 1, poz. 9.

¹¹⁸ Wyrok TK 16.05.2000 r., P 1/99, OTK 2000, nr 4, poz. 111; W. Daszkiewicz, *Pojednanie, ugoda i mediacja (zagadnienia procesowe)*, [w:] Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze, Warszawa 1998, z. 8, s. 57; H. Paluszkiwicz, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego w stadium postępowania przez sądem*, [w:] Nowa kodyfikacja karna. Zagadnienia węzłowe, Warszawa 1997, s. 181.

¹¹⁹ Na rozstrzygnięcie sądu zawarte w wyroku warunkowo umarzającym postępowanie, a dotyczące dowodów rzeczowych oskarżonemu, pokrzywdzonymu i osobie, od której przedmioty te odebrano lub która zgłosiła do nich roszczenie przysługuje zażalenie (art. 342 § 4 k.p.k.).

¹²⁰ Wyrok SN z dnia 10.03.2010 r., III KK 167/08, Legalis.

udowodnienie mu jej, podobnie jak przy wyroku skazującym. Tak więc z chwilą niewątpliwego stwierdzenia winy sprawcy, a także ustalenia jej stopnia i wydania wyroku warunkowo umarzającego postępowanie trudno uznać, że domniemanie niewinności nie zostało obalone, a zatem, iż osobę, wobec której warunkowo umorzono postępowanie, nadal należy uważać za niewinną popełnienia danego przestępstwa. Jest rzeczą sporną w doktrynie, czy wydanie wyroku warunkowo umarzającego postępowanie wiąże się z przypisaniem winy. Zdaje się obecnie dominować pogląd, że warunkowe umorzenie postępowania karnego jest prawno-karną reakcją na czyn przestępny sprawcy, która wiąże się z przypisaniem mu faktu popełnienia przestępstwa i winy¹²¹. Przekonujący zdaje się jednakowoż być pogląd, że pomimo stwierdzenia winy, a więc pomimo warunków do uznania danej osoby za winną, trzeba ją jednak - właśnie w związku z istotą orzeczenia umarzającego - uważać za niewinną w świetle prawa. Należy przyznać, że tylko odwołanie się do tej fikcji prawnej wyjaśnia szereg dalszych cech specyficznych wyroku warunkowo umarzającego postępowanie. Gdyby uznać, że wyrok ten ma charakter nie quasi-formalny, lecz merytoryczny, a zatem, że rozstrzyga on kwestię winy na równi z wyrokiem skazującym, to w wypadku podjęcia postępowania prawomocnie warunkowo umorzonego kwestię winy należałoby już uznać za pozytywnie rozstrzygniętą. Jak zaś wiadomo, jest ona wówczas nadal otwarta, a podjęte postępowanie może zakończyć się również wyrokiem uniewinniającym. Trzeba też zauważyć, że wyrok warunkowo umarzający postępowanie nie wiąże sądu cywilnego co do faktu popełnienia przestępstwa. Właśnie omówiony charakter wyroku warunkowo umarzającego postępowanie tłumaczy również i to, dlaczego nie został on zrównany z wyrokiem skazującym pod względem skutków prawnych określonych w art. 11 k.p.c.¹²². Dlatego też należy przyjąć, że wyrok warunkowo umarzający postępowanie nie zawiera orzeczenia o winie, jakkolwiek podstawę do jego wydania stanowi dowodowe ustalenie winy (a zatem do obalenia domniemanie niewinności oskarżonego dochodzi jedynie w świadomości organu procesowego podejmującego rozstrzygnięcie o umorzeniu warunkowym). Odmienne ujęcie tej kwestii nie uwzględnia bowiem dystynkcji pomiędzy obaleniem domniemanie niewinności w sensie prawnym i faktycznym¹²³.

Nadmienić jeszcze należy, że ze względu na tryb orzekania o warunkowym umorzeniu postępowania, orzeczenia tego nie należy traktować jako rozstrzygnięcia ostatecznego. Jak sama nazwa umorzenia wskazuje, rozstrzygnięcie ma charakter warunkowy - prowizoryczny. Przemawiają za tym stanowiskiem dwa zasadnicze argumenty. Po pierwsze, oskarżony może się skutecznie przeciwstawić warunkowemu umorzeniu. W rezultacie takiego sprzeciwu oskarżonego sprawa musi być rozpoznawana od nowa, na zasadach ogólnych (art. 341 § 2 k.p.k.), a w jej toku sąd powinien dokonać wszystkich niezbędnych ustaleń, które ostatecznie mogą, choć nie muszą, doprowadzić do przypisania oskarżonemu przestępstwa i jego skaza-

¹²¹ V. Konarska-Wrżosek, *Komentarz do art. 66 k.k.*, LEX/el. 2016.

¹²² Uchwała SN z dnia 19.02.1997 r., I KZP 41/96, OSNKW 1997, nr 3-4, poz. 25; M. Cieślaka, Z. Doda, *Kierunki orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego - lata 1980-1983*, „Pal.” 1984, z. 10, s. 120, 121; r. Kmiecik, *Oskarżyciel posiłkowy w procesie karnym*, Warszawa 1997, s. 117; W. Sieracki, *Próba określenia zakresu części wyroku „dotyczącej orzeczenia o winie”*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” (dalej WPP), 1994, s. 61.

¹²³ W. Wolter, *Nauka o przestępstwie*, Warszawa 1973, s. 259.

nia. W postępowaniu tym z całą pewnością obowiązuje domniemanie niewinności oskarżonego; zgodnie z art. 5 § 1 k.p.k. sąd musi traktować oskarżonego jak niewinnego, dopóki wina jego nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym orzeczeniem karnym. Po drugie, prowizoryczny charakter ustaleń dokonanych w orzeczeniu o warunkowym umorzeniu postępowania ujawnia się także w przypadku jego uprawomocnienia. Tu znów trzeba rozróżnić dwie sytuacje. W razie pomyślnego przebiegu okresu próby, wydłużonego o 6 miesięcy przewidzianych na ewentualne podjęcie postępowania, warunkowe umorzenie przekształca się z mocy prawa w definitywne i postępowania nie można już podjąć (art. 68 § 4 k.k.). Oznacza to niewzruszalne domniemanie prawne, że próba przebiegała pomyślnie, a sprawca uchodzi za niekaralnego z mocy prawa. Jeśli z kolei w czasie trwania okresu próby sprawca dopuści się zachowań wskazanych w art. 68 § 2 i § 3 k.k. i dojdzie do podjęcia postępowania warunkowo umorzonych, sprawę prowadzi się od nowa, na zasadach ogólnych, przed sądem właściwym do jej rozpoznania (art. 551 k.p.k.), tak jakby nigdy nie miało miejsca postępowanie, które zakończyło się prawomocnym orzeczeniem o warunkowym umorzeniu¹²⁴.

Bibliografia

- Arg. ex art. 299 § 1 pkt 5 k.p.k. z 1969 r.
- Bafia J., *Wzbogacenie środków zwalczania drobnej przestępczości*, „Prokuratura i Prawo” 1968, nr 4-5.
- Berger R., *Le système anglais de probation et ses enseignements*, *Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique*, 1958, nr 1.
- Bienkowska E., Kunicka-Michalska B., Retman G., Wojciechowska J., *Kodeks karny. Część ogólna*, Warszawa 1999.
- Buchała K., Zoll A., *Komentarz do kodeksu karnego, część ogólna*, Kraków 1998.
- Buchała K., Zoll A., *Prawo karne*, Warszawa 1998.
- Cieślak M., Doda Z., *Kierunki orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego - lata 1980-1983*, „Palestra” 1984, z. 10.
- Cieślak M., *Materialnoprawne oblicze warunkowego umorzenia postępowania*, „Prokuratura i Prawo” 1971, nr 3-4.
- Daszkiewicz W., *Pojednanie, ugoda i mediacja (zagadnienia procesowe)*, [w:] Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze, Warszawa 1998, z. 8.
- Filar M., *Pokrzywdzony (ofiara przestępstwa) w polskim prawie karnym materialnym*, [w:] Kompensacyjna funkcja prawa karnego, Kraków 2002.
- Gawłowicz I., *Wybrane problemy instytucji naprawienia szkody w prawie karnym*, „CzP-KiNP” 2002, nr 2.
- Giezek J. (red.), Kłaczyńska N., Łabuda G., *Komentarz do art. 67 k.k., Kodeks karny. Część ogólna*. Komentarz, Lex/2016.
- Giezek J. (red.), Kłaczyńska N., Łabuda G., *Komentarz do art. 66 k.k.*, [w:] Kodeks karny.

¹²⁴ Wyrok TK z dnia 16.05.2000 r., P 1/99, OTK 2000, nr 4, poz. 111; A. Marek, *Prawo karne. Zagadnienia teorii i praktyki*, Warszawa 1997, s. 295.

- Część ogólna. Komentarz, Lex/2016.
- Góral R., *Praktyczny komentarz. Kodeks karny*, Warszawa 2007.
 - Grzegorzczak T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2009.
 - Grześkowiak A. (red.), A. Grześkowiak, M. Gałązka, r. Hałas, i in., *Prawo karne*, Warszawa 2007.
 - Grześkowiak A. (red.), M. Gałązka, R. Hałas, K. Wiak, i in., *Prawo karne*, Warszawa 2007.
 - Herzog A., *Niekaralność jako przesłanka warunkowego umorzenia postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 4.
 - Jachimowicz M., *Istota i charakter podjęcia postępowania warunkowo umorzonego*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 10.
 - Jachimowicz M., *Materialnoprawne przesłanki podjęcia warunkowo umorzonego postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 4.
 - Jankowski M., Mamrot S., Ważny A., *Warunkowe umorzenie postępowania*, Warszawa 2011.
 - Kaczmarek P., *Zaliczenie wykonania środków karnych w postępowaniu po podjęciu postępowania warunkowo umorzonego*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 5.
 - Kalinowski M., Sienkiewicz Z., Szumski J., Tyszkiewicz T., Wąsek A., *Kodeks karny. Komentarz, t. II*, Gdańsk 1999.
 - Kmiecik R., *Oskarżyciel posiłkowy w procesie karnym*, Warszawa 1997.
 - Kordik A., *Obowiązki okresu próby warunkowego zawieszenia wykonania kary*, „NKPK” 1999, nr 4.
 - Kozioł T., *Z problematyki przesłanek warunkowego umorzenia postępowania karnego*, „CzPKiNK” 2000, nr 2.
 - Kupiec M., *Warunkowe umorzenie postępowania karnego a wynikające z przestępstwa cywilne roszczenia majątkowe*, „NKPK” 2002, nr 10.
 - Lachowski J., [w:] Królikowski M., Zawłocki r. (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 32-116, T. II*, Legalis 2015.
 - Leonieni M., Michalski W., *Warunkowe umorzenie postępowania karnego w świetle ustaw i praktyki sądowej*, Warszawa 1972.
 - Leonieni M., *Warunkowe zawieszenie wykonania kary w polskim prawie karnym (Analiza ustawy i praktyki sądowej)*, Warszawa 1974.
 - Marcinkowski W., *Termin wykonalności orzeczeń sądowych w zakresie roszczeń majątkowych orzeczonych tytułem środka karnego lub probacyjnego*, WPP 2005.
 - Marek A., *Kodeks karny. Krótkie komentarze*, Warszawa 1998.
 - Marek A., *Komentarz do art. 66 k.k., Kodeks karny. Komentarz, Lex/2010*.
 - Marek A., *Komentarz do kodeksu karnego - część ogólna*, Warszawa 1999.
 - Marek A., *Prawo karne, Zagadnienia teorii i praktyki*, Warszawa 1997.
 - Marek A., *System prawny* [w:] Głuchowski J. (red.), *Zarys prawa Stanów Zjednoczonych*, Toruń 1988.
 - Marek A., *Warunkowe umorzenie postępowania karnego*, Warszawa 1973.
 - Marek A., *Rola amerykańskiej probacji i jej efektywność*, „AUNC” 1978, nr 89.
 - Mozgawa M. (red.), Budyn-Kulik M., Kozłowska-Kalisz P., Kulik M., *Komentarz do*

- art. 67 k.k., *Kodeks karny. Komentarz*, Lex/2010.
- Mozgawa M. (red.), Budyn-Kulik M., Kozłowska-Kalisz P., Kulik M., *Komentarz do art. 72 k.k., Kodeks karny. Komentarz*, Lex/2010.
 - Nowicki K., *Brak wcześniejszej karalności za przestępstwo jako przesłanka stosowania warunkowego umorzenia postępowania*, „NKPK” 2006, nr 19.
 - Paluszkiewicz H., *Warunkowe umorzenie postępowania karnego w stadium postępowania przez sądem*, [w:] Nowa kodyfikacja karna. Zagadnienia węzłowe, Warszawa 1997.
 - Paweła S., *Krótkoterminowe pozbawienie wolności w systemie środków karnych*, „NP” 1968, nr 9.
 - Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 01.03.2004 r., V KK 373/03, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 437.
 - Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 01.10.2003 r., II KK 156/03, OSNwSK 2003, nr 1, poz. 2080.
 - Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19.12.2002 r., III KK 415/02, Lex nr 583863.
 - Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27.01.1988 r., V KRN 365/87, OSNKW 1988, nr 5-6, poz. 36.
 - Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27.11.1998 r., WZ 68/98, OSNKW 1999, nr 3-4, poz. 20.
 - Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27.11.2003 r., V KK 301/03, OSNKW 2004, nr 1, poz. 9.
 - Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29.01.2002 r., I KZP 33/01, OSNKW 2002, nr 3-4, poz. 15.
 - *Projekt Kodeksu karnego*, Warszawa 1968.
 - Sieracki W., *Próba określenia zakresu części wyroku „dotyczącej orzeczenia o winie”*, „WPP” 1994.
 - Stachowiak S., *Charakter prawny wniosku prokuratora o warunkowe umorzenie postępowania karnego przez sąd*, [w:] Nowa kodyfikacja karna. Zagadnienie węzłowe, Warszawa 1997.
 - Stefański A., *Nowe środki probacyjne*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 4.
 - Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17.03.2000 r., I KZP 2/00, OSNKW 2000, nr 3-4, poz. 22.
 - Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19.02.1997 r., I KZP 41/96, OSNKW 1997, nr 3-4, poz. 25.
 - Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29.01.1971 r., VI KZP 26/69, OSNKiW 1971, nr 23, poz. 33.
 - Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29.01.1971 r., VI KZP 26/69, OSNKW 1971, nr 23, poz. 33.
 - Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29.03.2006 r., I KZP 2/06, OSNKW 2006, nr 4, poz. 32.
 - *Uzasadnienie rządowego projektu Kodeksu karnego*, [w:] Nowe Kodeksy karne z 1997 r., Warszawa 1997.

- Wiśniewska M., *Warunkowe umorzenie postępowania jako szczególnie środek odpowiedzialności karnej*, „PK” 2010, nr 3-4.
- Wolter W., *Nauka o przestępstwie*, Warszawa 1973.
- Wróblewski B., *Penologia – socjologia kar*, Wilno 1926.
- Wyrok Najwyższego Sądu Administracyjnego z dnia 08.09.2009 r., II GSK 28/09, Lex nr 596713.
- Wyrok Sądu Administracyjnego w Katowicach z dnia 30.09.2008 r., II AKa 282/08, Lex nr 477673.
- Wyrok Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 16.08.2001 r., II AKa 162/01, KZS 2001, nr 9, poz. 14.
- Wyrok Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 30.03.2005 r., II AKa 50/05, KZS 2005, nr 5, poz.33.
- Wyrok Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 31.05.2007 r., II AKa 90/07, KZS 2007, nr 7-8, poz. 57.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 01.02.2011 r., IV KK 406/10, Lex nr 725081.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 01.09.1994 r., III KRN 151/94, Legalis.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 01.10.2010 r., II KK 141/10, OSNKW 2010, nr 11, poz. 102.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 02.02.2007 r., IV KK 461/06, Lex nr 231929.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 04.02.2002 r., II KKN 385/01, Lex nr 53028.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 04.07.1978 r., VI KRN 154/78, OSNKW 1978, nr 10, poz. 112.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 05.10.2006 r., II KK 17/10, Lex nr 202109.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 05.11.1985 r., Rw 991/85, OSNKW 1986, nr 5-6, poz. 40.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 06.02.1987 r., WR 17/87, nr 7 – 8, poz. 64.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 06.07.2011 r., IV KK 161/11, Lex nr 848160.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 08.01.2009 r., WK 24/08, OSNwSK 2009, nr 1, poz.47.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 09.01.2002 r., III KKN 303/00, Prok. i P r. 2003, nr 2, poz.3.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.03.2010 r., III KK 167/08, Legalis.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.07.1985 r., RNw 17/85, OSNKW 1986, nr 3-4, poz. 18.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.07.1982 r., Rw 588/82, OSNKiW 1982, nr 12, poz. 87.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18.01.2007 r., WK 30/06, OSNwSK 2007, 1, poz. 228.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18.03.2009 r., V KK 18/09, Lex nr 491152.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24.02.2005 r., V KK 435/04, Lex nr 14724,
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24.04.2007 r., IV KK 50/07, OSNSK 2007, nr 1, poz. 923.

- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26.02.2007 r., IV KK 22/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 512.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31.08.2007 r., V KK 228/07, Lex nr 307803.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16.05.2000 r., P 1/99, OTK 2000, nr 4, poz. 111.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24.11.2008 r., K. 66/07, OTK 2008, nr 9, poz. 158.
- Zachuta A., *Horyzontalna – pozioma prawomocność przedmiotowej części wyroku*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 9.
- Zalewski W., *Glosa do uchwały SN z dnia 23 maja 2006 r., I KZP 6/06*, GSP 2006, nr 4.
- Zawłocki r., *Pojęcie i funkcje społecznej szkodliwości czynu w prawie karnym*, Warszawa 2007.
- Zoll A. (red.), Bogdan G., Cwiągalski Z., Kardas P., i in., *Komentarz do art. 72 k.k., Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz. Tom I. Komentarz do art. 1-116 k.k.*, Wydanie II, Lex/2015.
- Zoll A., (red.), Bogdan G., Cwiągalski Z., Kardas P., i in., *Komentarz do art. 67 k.k., Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1 – 116 k.k.*, Lex/2015.